

Kap 24 : ”Att möta folket”

CG håller varje år tre återkommande tal: (1) Trontalet vid riksdagens öppnande den tredje tisdagen i september. (2) Talet till utlandssvenskarna på juldagen. (3) Talet till svenska folket på nationaldagen den 6 juni.

1. CG hann medverka vid riksdagens högtidliga öppnande 1974 enligt den gamla regeringsformen, pampigt värre men nu historia. Vid riksdagens öppnande enligt den nya regeringsformen anländer CG med familj till storkyrkan eskorterad av Livgardets dragonbataljon. De deltar i en gemensam gudstjänst. Därefter beger sig CG ensam till plenisalen, förklarar på talmannens begäran riksmötet öppnat och håller sitt öppningstal. Ceremonin avslutas med nationalsången och att CG avlägsnar sig. Den sittande regeringen avlägger slutligen ett artighetsbesök på slottet. Symboliken skall vara att CG kallas att närvara av riksdagen, inte som förr att riksdagen infinner sig hos kungen under vapenhot. Ceremonielet har tilltaget med tiden. Numera är det musik, barnkörer, blomsterarrangemang, hedersvakter och uppklädda riksdagsledamöter. Förbundet Humanisterna under Christer Sturmark (som av en händelse även är republikan) vill avskaffa den inledande gudstjänsten.

CGs första öppningstal den 10 januari 1975 löd: ”Herr talman, ärade riksdagsledamöter! Tillåt mig uttala en varm förhoppning om framgång för riksdagen i dess arbete att gagna vårt Sverige och dess invånare, att skydda den enskilda människan och att bidra till att skapa en lyckligare värld för alla människor!” De följande åren ställdes krav på en aning mer substans. Till riksmötet 1991/92 hade öppningstalet därför växt från fem till 67 rader. CG var alltid helgarderad m a p innehållet. Både statsministern, talmannen och ett antal riksdagsledamöter och experter läste och kommenterade talet innan det hölls. Trots det uppfattades trontalet av vissa som ett politiskt inlägg:

Den är alltså en mycket tydlig tendens till allt längre anföranden. Och dessa anföranden har alltså mer och mer av ställningstaganden. Inte bara genom vad som sägs i sak, utan också genom valet av ämnesområden – vilka som tas med och vilka som inte tas med, ordningsföljden och utrymmet för respektive ämne. Det är ingen tvekan om att kungens anföranden blivit politiska inlägg. Innehållet och platsen för framförandet kan inte gärna tolkas annorlunda än att talaren önskar att riksdagens kommande beslut ska gå i bestämda riktningar. Detta är principiellt något annat än under den tid då kungen läste [det gamla] trontalet. Alla visste då att de framförda uppfattningarna var regeringens, inte kungens. Det var en följd av parlamentarismen.

Men vems uppfattning är det som förs fram numera när kungens tal skiljer sig från regeringsförklaringen? Det viktiga dokumentet är självfallet det senare. Men riksdagen kan ändå ha intresse av att veta vem som är ansvarig för kungens tal. ... Är det kungen som för fram sina rent personliga uppfattningar (ungefär som när han går ut i massmedia med uppfattningar om förhållanden i Norge)? Eller är det hovförvaltningen som gör något slags eget dokument som ska vara något mellanting mellan det gamla trontalet och kungens privata tyckande? Regeringen är uppenbart inte inblandad, den kan inte rimligen producera två dokument för samma tillfälle och fördela tankar mellan statsministern och kungen. Den här oklarheten fanns inte när kungen läste upp ett regeringsdokument.¹

¹ Hans Lindblad (fp). Motion 1991/92:K312 Riksdagens öppnande.

Saken undersöktes 1999 av riksdagens utredningstjänst. Genomsnittet 1975-1982 var 106 ord, 1983-1990 278 ord och 1991-1999 549 ord. Det tycks i början av 1990 ha lett till en minikris. Riksdagens talman 1988-1990 Thage G Peterson:

Efter påtryckningar och en hel del oro i leden kallade jag ledarna för riksdagsgrupperna, de vice talmännen och konstitutionsutskottets presidium till ett möte om Kungens öppningstal. Folkpartiets Ingemar Eliasson var mest kritisk. ”Kungen håller för långa tal. Han är mycket nära den konstitutionella gränsen. I år gick han över den gränsen. Vi vill att talmannen agerar.” Moderaternas Anders Björck: ”Jag delar Eliassons kritik och sammanfattning. Det är riksmötet som öppnas. Riksdagens ledamöter ska stå i centrum, inte Kungen.”²

Även övriga partier var kritiska men är man symbolisk statschef får man väl finna sig i att symboliken granskas med lupp. Det viktiga är inte vad som rent fysiskt händer utan den betydelse omgivningen tillskriver saken.

CGs första (hårt kritiserade) politiska uttalandet var 1980 då han framhöll vikten av ”goda förbindelser över gränserna”.^{3,4} Låter man talet gå på remiss till politiker är väl sådana övertramp oundvikliga. Politik in = politik ut.

2. Under 1974 diskuterade CG med vänner och bekanta om han utöver trontalet skulle hålla ett tal till nationen i något sammanhang. Kanske juldagstalet har kommit att fylla den funktionen. Sitt första juldagstal till utlandssvenskarna höll CG redan som kronprins 1972. Från 2007 sändes talet även i TV. Talet hette länge ”Kungen talar till utlandssvenskarna” och inleddes med ”Kära landsmän i fjärran länder och på de sju haven”. Det är ett sorts ”Sverige i världen”-tal och mycket omväxlande. Första utkastet har i regel skrivits internt av Elisabeth Tarras-Wahlberg eller av riksmarskalken. Enstaka gånger externt av bl a EU-parlamentarikern m m Andreas Wijkman och författaren Herman Lindqvist. Talet har sedan gått på remiss. Ämnena har varit sådana som legat CG och Silvia nära om hjärtat: Fred i världen, ungdomars situation, invandringen, religionens tröst.

Jultalet 2002 väckte stor irritation med formuleringen: ”Jag tycker det är viktigt att se framtiden an i ljusa färger. Att vara pessimistisk hjälper ingen, varken Dig själv eller andra. Men det gäller att ha kraft att ta tag i sitt eget liv. Det kommer inga stekta sparvar flygande om Du inte själv bemödar Dig om att göra Ditt bästa.” Det upplevdes som snorkigt och ett inlägg i sjukförsäkringsdebatten.

3. Svenska flaggans dag firades med början 1916, 1983 fick den status som nationaldag, 1996 blev den salutdag & 2005 helgdag. Att datum sattes till den 6 juni brukar tillskrivas major Tor Wibom som motiverade det med att Gustav Vasa valdes till kung i Strängnäs den 6 juni 1523. Senare motiverades datumet även med att både 1809 & 1974 års regeringsformer utfärdades den dagen. CG hade som kronprins närvarat med Gustaf VI på stadion fram till 1961 och därefter på Solliden på Skansen där Gustaf VI brukade hålla ett kort tal om det vackra vädret. 1971 fick CG sköta det själv i närvaro av Sibylla.

² Thage G Peterson. Resan mot Mars : anteckningar och minnen. 1999.

³ Katarina Barrling. Riksdagens utredningstjänst. PM, 1999-10-13.

⁴ Kristina Gauthier Reberg. Kungen alltmer politiserad. R & D, 1999:34.

Silvia brukar vid tillfället bära Sverigedräkt. Detta är en högtidsdräkt modell folkdräkt med blå kjol, gult förkläde och ett blått eller rött livstykke med motiv av prästkragar. Dräkten var länge bortglömd och blev inte officiell nationaldräkt förrän Sveriges nationaldag 1983.

Som kung brukade CG först besöka någon närbelägen svensk stad och därefter skynda sig tillbaka Solliden. Norrland blir ju automatiskt orättvist behandlat i dessa sammanhang men CG har åtminstone en gång besökt Umeå i en SK60. CG införde traditionen att hålla ett nationaldagstal med någorlunda substans vilket automatiskt tycks ha gjorde talet politiskt. 2010 uttryckte han t ex sitt stöd för regeringens krigföring i Afghanistan och ...

Hans Linde, Vänsterpartiets utrikespolitiska talesman: ”Kungen bör inte uttala sig om Afghanistan eftersom en stor folkopinion motsätter sig vårt engagemang där.”

Peter Althin, ordf i Republikanska Klubben: ”Han utnyttjar sin maktställning i politiska syften. Det är helt oacceptabelt att kungen uttrycker en åsikt om Afghanistan när det finns partier som vill ta tillbaka trupperna.”

Ulf Bjereld, statsvetare och socialdemokratisk politiker: ”Han uttrycker stöd för soldater som redan är i Afghanistan. Det är inte kontroversiellt.”

Statsvetaren Stig-Björn Ljunggren: ”Det kungen säger är inom ramen för den svenska säkerhetspolitiken.”

Expressen sökte utan framgång hovet för en kommentar.⁵

4. CG gör också utspel. I en intervju i Dagens Industri 1990 på temat näringsliv och ekonomi kritiserade han t ex den svenska arbetsmoralen och alla omotiverade löneökningar de senaste åren vilket kritiserades som ett brott mot Torekovkompromissen.⁶ Läger man ihop alla gånger någon kritiserat CG, Silvia eller kronprinsessan Victoria för att ha tagit ställning i en fråga blir det en lång lista. Silvia och kronprinsessan uttalar sig som privatpersoner även om de inte uppfattas på det viset. CGs uttalanden är däremot kungsord och det är uppenbart att han ofta haft svårt att hantera konstitutionens krav på att aldrig ta ställning. Motiveringarna har skiftat genom åren:

– Det vore fel om jag uttalade mig i politiska frågor. Då sätter jag mig på en stol och stöter mig med stora grupper i samhället. ... Men jag säger vad jag tycker och tänker. Kanske inte alltid offentligt. Men att jag gör det någon gång i allmängiltiga frågor ser jag nästan som en självklarhet. Jag står för vad jag säger, betonar kungen. ... Förresten kan man vända på det. Jag som har till uppgift att vara 110 procent objektiv borde få säga vad jag tycker. Jag har ingen partibakgrund eller annan tillhörighet.⁷

Hovets informationsavdelning: ”Det finns inte skrivet någonstans att kungen inte får uttala sig. Däremot brukar han av hävd inte uttala sig i frågor som gör att han kan identifieras med en viss politisk gruppering.”⁸

⁵ Arne Lapidus. ”Kungen bör inte uttala sig”. Expressen, 2010-06-22.

⁶ TT, 1990-10-03 & Expressen, 1990-10-05.

⁷ Solveig Alpzén. Monarki och demokrati ger stabilitet åt landet. Svenska Dagbladet, 1986-04-28.

⁸ Intervju av Elisabeth Tarras-Wahlberg. Expressen, 1990-10-05.

– Det är tillåtet för en kung att ha en egen åsikt. Även om jag inte har någon exekutiv makt kan jag lobba för något. När jag lobbar säger jag aldrig vad jag tycker men det går fram ändå. Om jag säger att något är svårbegripligt är det samma som att jag inte gillar det.^{9,10}

– Han lägger sig inte i en pågående debatt men frågar man honom ger han ett personligt känslomässigt svar. Det är massmedia som står för kritiken av dessa hans utspel, inte riksdagen. Utspelen kräver ”Fingerspitzgefühl” och gränserna för vad han kan säga bestäms ytterst av allmänheten.¹¹

* Vilken typ av beslut tycker Kungen är svårast?

– Vänd på det: den svåraste delen i min roll? Det är att vara en opolitisk och hela tiden objektiv person. Det är svårt att uttrycka sig utan att bli politisk. Det känns jobbigt och det är komplicerat. Vad jag än säger riskerar det att skapa missförstånd. Omgivningen vill gärna tolka politiska värderingar i vad jag än säger.¹²

Och vad uttalar sig då CG om? Och vad upplevs som tillåtet?

Kungen förespråkar den Europeiska unionen och menar att den är en viktig institution för att säkra freden i Europa. Statschefen tycker att familjen är en viktig social byggsten i det svenska samhället. Carl XVI Gustaf förespråkar även ett mångkulturellt Sverige och skönmålar den svenska monarkin som någonting värt att bevara. ... Kungen uttrycker enbart sådana värden och rekommendationer som han vet att en stor majoritet av Sverige kan ställa sig bakom, och trots att de kanske är politiska och ibland till och med partipolitiska så kan de knappast ses som kontroversiella och det verkar som att kungen lever upp till sitt valspråk ”För Sverige – i tiden”.

Att exakt bedöma vart gränslinjen går för vad Carl XVI Gustaf är berättigad att säga då han uttalar sig är svårt att helt reda ut, gränslinjen verkar vara flytande. Men jag anser att man kan komma nära sanningen genom tre kärnpunkter som kungen bör förhålla sig i enlighet till för att slippa bli kritiserad från diverse håll. För det första bör kungen enbart uppmuntra till lösningar på diverse problem, han får inte säga i detalj hur någonting bör lösas. Detta innebär att han exempelvis får säga ”jag tycker det är viktigt att världens ledare träffas och pratar om hur vi kan lösa den globala klimatkrisen”, men han får däremot inte säga ”jag tycker att den globala klimatkrisen bör lösas med utbyggd kärnkraft”. För det andra får Sveriges kung inte gå emot den nationella enigheten som råder på ett visst område, han måste vara uppmärksam på vad som är politiskt korrekt att säga på diverse områden. Slutligen verkar kungen inte heller få säga någonting som skapar problem i relationen med ett annat land, de svenska internationella relationerna ska skötas av landets regering och inte av den svenska statschefen.¹³

CGs dagspolitiska uttalanden har däremot karaktär av spontana kommentarer, politiska försöksballonger och rena felsägningar. De har aldrig haft den upprepning och konsekvens

⁹ Kerstin Danielsson m fl. Kungen, drottningen och barnen 1990. SVT1, 1990-12-31.

¹⁰ Inger Nildén. Kungafamiljen 2004. SVT1, 2005-01-06.

¹¹ Inger Nildén m fl. Året med kungafamiljen 2000. SVT2, 2001-01-01.

¹² Henrik Frenkel. Jag som chef. Tidningen Chef, 2007:4, s 40-50.

¹³ Niklas Pettersson. För Sverige - i tiden. En analys av Sveriges kung Carl XVI Gustafs uttalanden och befogenheter i början av 2000-talet. Örebro universitet, Samhällsvetenskapliga institutionen, Statskunskap C, vt 2008.

över lång tid som krävs för att få politiskt genomslag. De brukar karakteriseras som blamager. Månadstidningen Z publicerade 1988 ett urval som det sedan har blivit något av en sport att komplettera (se bilaga 2). Ibland förefaller de vara CGs sätt att skämta. Skämten fungerar uppenbarligen bra i privatlivet, CG upplevs av sina närmaste som en mycket rolig prick, bitsk och med en talang för ”femettor”, men de är för privata för offentliga sammanhang. De är en sorts naivistiska spydigheter där han ofta driver med sig själv. De är dock som lantviner, tål inte att transporteras till grannbyn.

En välkänd felsägning är detta med ”Kära Örebroare” när CG den 24 maj 1985 skulle hålla ett tal i Arboga till riksdagens 550-årsjubileum. Som skämt betraktat var det perfekt uppbyggt. En samling högravadade tilltal ”Distinguished foreign guests, herr talman, riksdagsledamöter, herr statsminister, kommunfullmäktiges ordförande.” Och så klimax ”Kära Örebroare!” Tyvärr alltså felaktigt. Anledningen påstås vara att CG kort före hade åkt förbi en silo med skylten »Örebro Lantmän«” vilket tydligen spökade i bakgrunden.¹⁴ CG hade faktiskt gjort samma fadäs en gång tidigare under sin eriksgata i Kristianstads län 1983. Han skulle hålla ett kort tal i hembygdsgården i Lönsboda och inledde med ”kära Lönnebodabor”.¹⁵ Men i Örebro filmades talet och gick i TV.

CGs dåvarande problem har nu blivit allmängods. Videotekniken gör att att varje politikers blamager, de får vara hur perifera som helst, läggs upp på nätet och beskådas i evigheternas evighet. Det spekuleras i att den senaste videotekniken i telefonerna gjort det omöjligt att hålla diskreta fester eller att tala ”off the record”. Det som talar emot är att det fortfarande inte finns indiskreta avlyssningar eller videosekvenser av CG. Gert Fylkings ”rökvideo” från 1993 är det enda exemplet.

*

CG reser mycket inom landet. Första officiella resan var 1966 när han besökte hemlandet Jämtland och hälsades med en formation lågsniffande J29:or. Sällskapet fick söka skydd i Frösö kyrka för att klara hörseln. 1974-1976 blev det ytterligare 12 länsbesök och 1978-1990 besökte han och Silvia resten av länen. Dessa länsbesök eller eriksgator varade i regel tre dagar och var minutiöst planerade. 1988-2010 genomförde CG och Silvia också 22 kortare s k kommunbesök eller minieriksgator inom Stockholms län. Sista kommunbesöket var i Österåker 2010. Etnologen Mattias Frihammar ägnade en doktorsavhandling åt bl dessa kommunbesök:

Bakom det kungliga kommunbesöket ligger ett intensivt planerings- och repetitionsarbete utfört av några av de människor som står runt kungaparet. Besöket annonserades cirka ett och ett halvt år i förväg genom ett meddelande från hovet via Länsstyrelsen om att kungen och drottningen skulle komma. Kommunen har under denna tid utformat ett besöksprogram där kungen och drottningen ska få möta valda delar av kommunen. I kapitlet studeras detta förberedelsearbete. Förberedelserna analyseras som ett preludium med olika teman där kunglighet och undersåtlighet prövas och förhandlas, så att besöket sedan kan genomföras utan skorrande falska toner. ... Kommunbesök ingår inte i det kungliga ämbetet (som till exempel öppnandet av riksmötet gör) utan är ett initiativ från hovet och kungahuset. Däremot är det inte hovet som uppsöker kommunerna, utan det är kommunerna som ansöker hos länsstyrelsen om att få ett kungligt kommunbesök. Till formen är det en bussresa

¹⁴ Filip Hammar. 100 höjdare : [Sveriges roligaste ögonblick genom tiderna]. Bonnier pocket, 2008, s 307-310.

¹⁵ Annika Ågren. Tarras har aldrig duat kungen. Sydsvenska Dagbladet, 2006-01-06.

genom kommunen (ibland har båt- och tåg färder också ingått), där kungen och drottningen besöker 10 till 15 institutioner, företag och kulturmiljöer, äter lunch och ser på något artistuppträdande. Kungen håller även ett tal till kommunens invånare. Sällskapet stannar mellan 20 och 45 minuter på varje plats med undantag för lunchen och artistuppträdandet som tar mer tid i anspråk. Besöken innehåller i allmänhet ett andaktsfullt eller högtidligt inslag, som en gudstjänst eller en mindre klassisk konsert.¹⁶

Frihammar kommenterade också det stora intresse som CGs besök rönt från allmänheten och en ospecificerad ”respekt eller vördnad” kring själva företeelsen.

Men man märker ju att det finns en oerhörd respekt i kontakten med hovet. Det märker jag ju själv i kontakterna med hovet att man uppför sig på ett speciellt sätt. Jag kan inte säga vad det är som gör det. /.../ Men att åka upp till slottet och presentera programmet, det är inte som att ha ett möte här i kommunhuset utan där kände man att, alltså, jag kände det som ett speciellt möte /.../. Det finns en, ja, en respekt.¹⁷

Eriksgatorna och kommunbesöken har fått mycket publicitet men har naturligtvis varit för få för att fylla CGs tid. Viktigare ur den aspekten har varit de återkommande officiella studiebesöken ofta i samband med invigningar och den halvprivata ”närvaron” vid olika evenemang, gärna sporthändelser. Vid invigningar utför CG någon symbolisk handling och håller ett kortare tal. Det blir cirka 150 sådana tal om året. Vid sådana tillfällen brukar CG och Silvia skaka hand med folk. En handskakning tar fem sekunder. Det finns uppgifter som kan tolkas som att de skakat hand med tio procent av befolkningen och blivit sedda på nära håll av en tredjedel. (Gustaf VI påstås vid ett tillfälle ha skakat hand med 780 personer på 35 minuter, alltså 2.7 sekunder per handslag. Ett experiment visar att tiden är väl knapp. Den räcker bara till att snudda vid varandra. En mera realistisk siffra är Gustaf V inför Nobelmiddagen 1946 8.7 sekunder per handslag. Gustaf VIs rekord för antalet personer vid samma tillfälle skall ha varit 1400 personer och satts vid internationella botanikkongressen i Stockholm den 12 juli 1950.¹⁸) Publiciteten omkring CGs eriksgator har varit av samma storleksordning som för Gustaf VI.

CGs engagemang kolliderar naturligtvis. Han ägnar den mesta tiden åt sina inhemska plikter och som ”rikssymbol”:

En snabb överblick över kungaparets engagemang i fjol och i år (2003) visar att sportevenemang och inhemsk representation dominerar. En möjlig slutsats är att kungaparet väljer det som de själva tycker är intressant och inte nödvändigtvis det som är bäst för Sverige. ... Det är ett intryck som delas av mig och andra, som tillhör den skara utvalda som nådigt får tillgång till de knapphändiga uppgifterna om kungafamiljens engagemang. Uppgifter som för övrigt borde finnas på hemsidan, tillgängliga för alla och envar!¹⁹

CG blir oerhört irriterad av söl under dessa sina besök. Särskilt irriteras han av kaffepauser. ”Så fort jag får ett program för ett besök ute i landet, så är det första jag stryker kaffepauserna.

¹⁶ Mattias Frihammar. Ur svenska hjärtans djup : reproduktion av samtida monarki. Stockholms universitet, 2010.

¹⁷ Mattias Frihammar. Ur svenska hjärtans djup : reproduktion av samtida monarki. Stockholms universitet, 2010.

¹⁸ Expressen, 1950-07-02.

¹⁹ Joakim Båge. Dagens Industri Weekend, 2003-09-05.

Man ska stå och kallprata. Jag vill vara i rörelse.”²⁰ Vid representationsmiddagar och luncher vill CG tala med så många som möjligt. Helst ostörd. ”För mig är resorna en viktig kontakt med svenska folket som jag i övrigt får tillfälle att upprätthålla hjälp av massmedia och all den post som dagligen strömmar in till drottningen och mig. Men just den personliga kontakten vid besök ute i landet tror jag är kolossalt viktig.”²¹ Han tycker illa om att man fotograferar honom när han äter. Han är mycket försiktig i att uttala sig om favoritviner och favoriträtter. Det är risk att bli bjuden på det för jämnan. Hemma är det husmanskost som gäller men han vägrar blodpudding, surströmming och framför allt slottsstek, ”ett utmärkt sätt att döda en fin svensk råvara”. Uppgiften om favoritwhiskey varierar till den grad att han förmodligen ger olika svar varje gång. Han dansar inte vid offentliga tillställningar, då skulle han få dansa med alla och i rangordning.

Oavsett hur tråkigt det är visar han det aldrig. Blir det alltför tråkigt påstås han skriva i ett anteckningsblock för att hålla sig vaken. Dessa anteckningar slängs alltid. Ibland när det blir för tråkigt tittar CGs sinne för practical jokes fram. Hovmarskalk Claes Nordström berättar: ”En gång när vi besökte ett stort bageri passerade vi ugnen där bullarna kom ut på löpande band. Kungen tog en glödhet bulle och gav till mig, och sedan tvingades jag att stå där och jonglera med bullen till kungens förtjusning.”²²

CGs kanslichef Jan Mårtensson införde att skilja mellan ”efterfrågestyrda” och ”målstyrda” programpunkter. För de ”efterfrågestyrda” programpunkterna gällde att rensa i erbjudandena. För de ”målinriktade” dagordningspunkterna gällde att CG önskade på ett målmedvetet och strukturerat sätt sätta sig in i och informera sig om olika företeelser och skeenden i det svenska samhället. Detta har CG fortsatt med under hela sin ämbetsperiod. All kritik mot att monarkin saknade samhällsanknytning har på så sätt, enligt Mårtensson i alla fall, kvävts i sin linda. Mycket litet sker på stundens inspiration. Ofta är det 2-3 års framförhållning. CG och Silvia kommer bara till större tillställningar såsom 100-årsjubiléer, nya fabriker och sjukhus, enklare evenemang får barnen ta. Dock aldrig fredagskvällar. Vissa avsteg förekommer:

– »Jag försöker leva efter mitt valspråk 'För Sverige i Tiden'. Visa respekt och intresse för medmänniskor. Som i går. Jag fick brev från en kvinnlig renägare som klagade på att renarna svälter ihjäl i kylan. De får inte bete som ligger låst under hård is. Jag hade en lucka i min kalender och åkte iväg till Arlanda halv sju på morgonen för att träffa samer i Lycksele. Det var ett sätt att få förståelse och sätta fokus på en fråga som jag blev engagerad i. Det är ett sätt att visa ledarskap: att vanliga människor i hela Sverige ska känna att det finns en omtanke även från kungafamiljen.«

* Är det den del av jobbet som Kungen gillar bäst?

– »Ja, att besöka småföretagare, entreprenörer eller andra. Att få möta den stolthet de känner för vad de jobbar med.«

* Det är mer av kungligt ledarskap?

»Ja, precis. Du envisas med att prata chefskap. Ledarskap är lite vidare, rundare och varmare. Lite mer vårdande.«²³

CG är välkommen överallt i Sverige eller nästan. Undantagen är Kiruna, Umeå & Överkalix:

²⁰ Henrik Frenkel. Jag som chef. Tidningen Chef, 2007:4, s 40-50.

²¹ Expressen, 1979-11-03.

²² P O Eriksson. Mina 20 år med kungen. Expressen, 1998-06-28.

²³ Henrik Frenkel. Jag som chef. Tidningen Chef, 2007:4, s 40-50.

1. Under eriksgatan i Norrbottens län 1980 skulle CG & Silvia inta middag i Kiruna kommunalhus. De möttes av ett uppbåd demonstranter med plakat och banderoller: Abdikera – Ner med monarkin – Avveckla hovet (men med förnuft)! CG var oberörd – tyckte mest det var ett pittoreskt inslag – medan Silvia tog illa vid – tyckte personerna borde ha protesterat på något mindre demonstrativt sätt.²⁴

2. En liknande protest ägde rum vid ett besök av CG i Umeå den 9 oktober 1982. En av ortens republikaner joggade förbi i bara mässingen, enbart iförd en guldpapperskrona, för att uttrycka sitt missnöje med statsskicket. CG drog på munnen och hoppades att han inte skulle förkylla sig. Domen blev böter för förargelseväckande beteende 200 kronor.

Närmare hörd har [Kenth] Johansson uppgivit: Han är medlem i teatergruppen Revolt. Tanken på att offentligen spela upp kejsarens nya kläder väcktes då de genom massmedia fick reda på att Umeå skulle få kungabesök. Han och några andra medlemmar ur teatergruppen samlades ett par timmar före ifrågavarande händelse i en lägenhet där de förberedde framträdandet. Anledningen till att de valde att spela kejsarens nya kläder var en protest mot monarkin samtidigt som de ville visa att monarkin är lika innehållslös som det H C Andersson beskriver i sagan om kejsarens nya kläder. I samband med att de spelade upp teatern delade de ut flygblad som förklarade avsikten med framträdandet till passerande människor. Reaktionen från allmänheten var förtjusning och häpnad. När de närmade sig torget där kungen befann sig stoppades de av polisen och fördes bort till en väntande polisbil.²⁵

3. Det blir inget kungabesök i Överkalix nu heller. Motionen med förslaget att bjuda in kungen har dragits tillbaka. Bakom förslaget stod Anne Jakobsson (s) och idén var att marknadsföra kommunen. ”Vår kung har via eriksgator och officiella invigningar besökt alla andra Norrbottenskommuner, ibland vid upprepade tillfällen, men aldrig Överkalix. Det borde inte vara omöjligt att få tillstånd [till] ett sådant besök varvid vi får visa upp det positiva Överkalix både för kungen och vår omvärld” skriver Anne Jakobsson i motionen som redan för drygt ett år sedan [2007] – efter beslut i kommunfullmäktige – skickades till behandling. Nu har kommunstyrelsen, efter önskemål från motionären, avskrivit motionen.²⁶

Med sitt inrutade schema är det mera slump om CG träffar en vanlig medelsvensson. Dock är det fler sådana möten än man kan tro eftersom schemat aldrig klaffar i detalj och CG ofta gör uppehåll när han blir intresserad av något - en komplicerad maskin, ett lokalt museum eller en pensionerad idrottsman. Det finns t ex en TV-film om hans möte med Lars-Erik Olsson 1978, blind men ägnar sig trots det åt ett räddningsprojekt av berguvar. 50-årsdagen fick CG en berguv av Skansen att släppa ut själv.

*

CG delar ut priser och medaljer. 1973-2011 delade CG ut följande medaljer (antal inom parentes):

²⁴ TT, 1980-08-27.

²⁵ DB 136, Umeå tingsrätt, 1983-02-16.

²⁶ Överkalix nobbar kungen. Norrländska socialdemokraten, 2008-06-17.

- Serafimermedaljen, för humanitär eller samhällsgagnande verksamhet (12).
- H.M. Konungens medalj, sju storlekar, för ”särskild förtjänst” (1874).
- Litteris et Artibus, för framstående konstnärlig insats (291).
- Jubileums- och minnestecken
- Prins Eugen-medaljen, för framstående konstnärlig verksamhet (187).
- Prins Carl-medaljen, för humanitär verksamhet (4).
- Lång och trogen tjänst (76).

Den mest omtalade medaljen är H.M. Konungens medalj, tidigare Hovmedaljen, instiftad 1814 och som finns i sju storlekar. Den delas ut två gånger om året, Karl-dagen den 28 januari och Gustav-dagen den 6 juni, till svenska och utländska medborgare för ”särskild förtjänst” och till anställda på hovet för lång och trogen tjänst. Den finaste varianten, 12:e storleken med kedja, ges bara till den som innehaft vissa högre ämbeten såsom statsminister, ordförande i Högsta Domstolen, överbefälhavare och motsvarande. 1973-2011 hade totalt 1874 kungamedaljer delats ut, 79 procent till män, fyra procent till adel. Flest medaljer gick till hovet självt, universitet och museer, kulturlivet, statsförvaltningen och privata näringslivet. Vad gäller privata näringslivet gick medaljerna oftast till högt uppsatta industrijägmän inom ”sfärerna”. Kännare av området uttrycker det som att CG premierar ”den neofeodala direktörsklassen i allmänhet och Wallenbergsfären med vasaller i synnerhet”. Kandidaterna väljs ut av en särskild beredningsgrupp. CG fattar det slutliga beslutet.^{27,28,29}

Ordensförbudet för svenska medborgare har således inte varit så effektivt som Tingsten på sin tid önskade. Medaljerna fyller i dag samma funktion. (I det militära var skillnaden mellan en medalj och en orden att endast officerare tilldelades ordnar, övriga tilldelades medaljer. Ytterligare en skillnad var att en orden även medförde medlemskap i ett sällskap. Ordarnas valörer och användning är dessutom internationellt bestämda så att det inte skall gå inflation i utdelningen. En statschefs gemål får aldrig Serafimerorden utan någon valör av Nordstjärneorden.)

Enligt webbsajten medalj.nu hade Sverige 2010 879 olika statliga, kommunala och organisatoriska ordnar och medaljer, flest i världen. Förhoppningarna om det svenska medalj- och ordensväsendets död får ställas på framtiden. Mest skriverier (fast i landsortspressen) har det blivit om Svenska mejeriernas riksförenings & Jordbrukets ungdomsförbunds medaljer som CG delar ut under Lantbruksveckan. För att få riksföreningens guldmedalj krävs 23 års prickfri mjölkleverans vid 15 tusen tillfällen. Medaljen har varit ”kunglig” sedan 1958.

CG skickar även gratulationstelegram till alla svenska medborgare som fyller 100 år och han ger bidrag till avlidna yrkesofficerars familjer.

²⁷ Anders Billing. Hovets makt. Fokus, 2010-04-29.

²⁸ Anders Billing. Alla kungens medaljer. Fokus, 2011-02-18.

²⁹ Lova Olsson. Kungen belönar nästan bara män. Svenska Dagbladet, 2007-09-22.